

ردّ اهل سنت بر وهابيت (٧)

درنگی در حقیقت توسّل

ترجمة: التأمّل في حقيقة التوسّل

مؤلف: عيسى بن عبد الله بن مانع حميرى
مترجم: سيد مرتضى حسيني فاضل

الله أكبر
الله أكبر

فهرست

دیباجه ۱۱

مقدمه ۱۵

بخش اول: حقیقت توسل

فصل نخست: تعریف لغوی و اصطلاحی توسل ۲۱

فصل دوم: مفهوم توسل ۲۵

فصل سوم: انواع توسل ۵۵

فصل چهارم: حکم توسل و ارتباط آن با عقاید ۶۵

درآمد ۶۵

نقش توسل در کفر یا ایمان انسان ۷۴

وهایبان، خوارج زمان ۹۰

فصل پنجم: دلیل عقلی بر جواز توسل ۹۳

بخش دوم: جواز توسل

فصل نخست: ادله قرآنی بر جواز توسل ۹۹

گفتار نخست: «سبب و مسبب در قرآن» و اثبات توسل ۹۹

حقیقت توسل ۱۰۵

۶ درنگی در حقیقت توسل

- ۱۱۲ ابن تیمیه و تحمیل نظر خود بر قرآن
- ۱۱۵ گفتار دوم: نمونه‌های توسل از قرآن
- فصل دوم: ادله توسل در سنت ۱۷۱**
- ۱۷۱ گفتار نخست: توسل به پیامبر ﷺ پیش از ولادت
- ۱۷۱ درآمد
- ۱۷۵ ادله توسل به پیامبر ﷺ پیش از تولد
- ۱۸۰ گفتار دوم: توسل به پیامبر ﷺ در دوران حیات
- ۲۳۳ گفتار سوم: مشروعیت توسل به پیامبر ﷺ پس از ارتحال وی
- ۲۳۳ مطلب اول: بیان حیات پیامبران در قبور خویش
- ۲۳۶ دلایل قرآنی زنده بودن پیامبران در قبور
- ۲۳۸ دلایل روایی زنده بودن پیامبران در قبور
- ۲۵۶ مطلب دوم: ادله توسل به پیامبر ﷺ پس از رحلت ایشان
- ۲۵۶ درآمد
- ۲۵۸ دلایل توسل به پیامبر ﷺ پس از رحلت
- ۲۵۹ پاسخ به ادعای بن باز [مفتی وهابیان]
- ۲۹۳ مطلب سوم: یاری خواهی و توسل به قبر مبارک رسول خدا ﷺ
- ۳۰۸ گفتار چهارم: توسل به پیامبران و صالحان
- ۳۰۸ مطلب نخست: توسل به ذوات پیامبران و صالحان
- ۳۱۹ مطلب دوم: توسل به آثار و ارواح پیامبران و صالحان
- ۳۲۰ دعا برای تبرک جستن و شفیع قرار دادن پیامبران در مقابل بارگاه آنان
- ۳۲۲ توسل شافعی به ابوحنیفه در کنار قبرش
- ۳۲۴ توسل خلال، رهبر حنابله، به قبر امام موسی کاظم علیه السلام
- ۳۲۴ توسل احمدین حنبل و ابوحاتم رازی و دیگر پیشوایان به خاندان نبوت علیهم السلام

فهرست ۷

۳۲۹.....	تضرع ابن خزیمه و ابن حبان کنار مرقد امام رضا <small>علیه السلام</small>
۳۳۱.....	درخواست باران به وسیله أم حرام انصاری.....
۳۳۲.....	یاری خواهی، به دعای ابوبکر بلاطنسی.....
۳۳۲.....	درخواست باران با توسل به روح عبدالرحمان بن ربیع.....
۳۳۴.....	برکت مشاهده شده از قبر ابو ایوب انصاری.....
۳۳۶.....	مشاهده نور بر قبر نجاشی.....
۳۳۶.....	غار خون در کوه قاسیون دمشق، محل استجابت دعا.....
۳۳۷.....	تبرک جستن با دفن شدن کنار صالحان.....
۳۴۰.....	توسل ابوعلی حسین بن علی دقاق به ابن فورک.....
۳۴۰.....	مطلب سوم: توسل به برکت اماکن متبرک.....
۳۴۱.....	ارتباط تبرک با توسل.....
۳۶۰.....	ادله جواز توسل به اماکن متبرک.....
۳۶۰.....	قرآن کریم.....
۳۶۵.....	سنت.....

فصل سوم: موضع علما درباره مسئله توسل..... ۳۸۵

۳۸۵.....	گفتار نخست: موضع علمای سلف و خلف در مسئله توسل.....
۳۸۵.....	مطلب نخست: توسل جستن و سوگند خوردن صحابه به پیامبر.....
۳۸۵.....	۱. توسل ضرار بن ازور.....
۳۸۵.....	۲. توسل همسر ابان بن سعید.....
۳۸۶.....	۳. سوگند ابو عبیده به رسول خدا <small>صلی الله علیه و آله</small>
۳۸۶.....	۴. توسل عبدالله بن جعفر بن ابی طالب.....
۳۸۷.....	۵. توسل عبدالرحمان بن ابوبکر به قبر پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> و ریش سفیدی پدرش.....
۳۸۷.....	۶. توسل خالد بن ولید به قلنسوه.....

۸ درنگی در حقیقت توسل

- ۳۸۸ سوگند عامرین ربیعہ به جان رسول خدا ﷺ
- ۳۸۸ سوگند خالد بن ولید به جان رسول خدا ﷺ
- ۳۸۹ توسل عباس، عموی پیامبر ﷺ و حضرت علی به قبر رسول خدا ﷺ
- ۳۹۰ سوگند خالد بن ولید به منبر و روضه مبارکه
- ۳۹۰ توسل جستن قیس بن هبیره به برکت پیامبر ﷺ و سوگند خالد به خدا و رسولش
- ۳۹۱ سوگند عبدالرحمان بن ابی بکر به خدا و رسولش
- ۳۹۱ سوگند خالد بن ولید، در برابر عبدالرحمان به ریش سفیدی پدرش و بیعت او
- ۳۹۲ پیروز شدن خالد به برکت موی پیامبر ﷺ
- ۳۹۲ پیروزی مسلمانان بر رومیان به برکت پیامبر ﷺ و دیدن آن حضرت در خواب
- ۳۹۳ توسل حضرت آدم به پیامبر ﷺ برای رومیان
- ۳۹۴ سوگند دادن ضرار به رسول خدا ﷺ
- ۳۹۴ مطلب دوم: موضع مالک، شافعی، احمد و دیگر پیشوایان اهل سنت در مسئله توسل
- ۳۹۴ دیدگاه مالک
- ۳۹۵ توسل شافعی به اهل بیت ائمه
- ۳۹۵ توسل احمد بن حنبل به شافعی
- ۳۹۷ مطلب سوم: موضع گروهی از محدثان، فقیهان و اصولیون
- ۳۹۸ متوسل شدن ابن قدامه مقدسی به پیامبر ﷺ
- ۳۹۹ سخن غزالی در تبرک جستن به واسطه زیارت قبور پیامبران و صالحان
- ۴۰۱ توسل سبکی به پیامبر ﷺ
- ۴۰۱ سروده ابن حجر عسقلانی درباره توسل و استغاثه به رسول خدا ﷺ

فهرست	۹
جواز توسل به پیامبر ﷺ از نگاه شوکانی	۴۰۲
جواز توسل و استغاثه از نگاه شمس الدین محمد بن علامه شهاب الدین احمد رملی	۴۰۳
جواز توسل از نگاه شیخ حسن عدوی	۴۰۴
توسل به پیامبر ﷺ از نگاه سامری حنبلی	۴۰۵
توسل به انسان‌های صالح از نگاه سامری حنبلی	۴۰۵
توسل جستن به پیامبر ﷺ از دیدگاه نووی	۴۰۶
شیخ علاء الدین مرداوی حنبلی و توسل به انسان صالح	۴۰۶
جواز توسل به صالحان وفات یافته، از نگاه محمد بن عبدالوهاب	۴۰۷
جواز توسل از نگاه ابن تیمیه	۴۰۹
اعتقاد شیخ یوسف نبهانی به جواز توسل و استغاثه	۴۱۲
شیخ محمد حامد و جواز توسل به صالحان	۴۱۳
توسل از نگاه شعرانی	۴۱۴
ابن قیم و پذیرش واسطه بین خدا و بندگان	۴۱۶
توسل در سیره عالمان اهل سنت	۴۲۰
پیشوایان مذاهب چهارگانه	۴۲۹
۱. امام ابوحنیفه	۴۲۹
۲. امام مالک بن انس	۴۲۹
۳. امام شافعی	۴۲۹
۴. امام احمد بن حنبل	۴۳۰
فقیهان مشهور مذاهب چهارگانه	۴۳۰
۱. مذهب حنفی	۴۳۰
۲. مذهب مالکی	۴۳۰
۳. مذهب شافعی	۴۳۱

۱۰ درنگی در حقیقت توسل

۴۳۱ مذهب حنبلی
۴۳۱ فقیهان متوسل به پیامبر ﷺ
۴۴۱ مفسران برجسته متوسل به پیامبر ﷺ
۴۴۲ فرهنگ‌نامه‌نویسان و زبان‌شناسان بزرگ متوسل به پیامبر ﷺ
۴۴۳ مورخان متوسل به پیامبر ﷺ
۴۴۵ گفتار دوم: پاسخ به شبهات
۴۵۳ مطلب نخست: آیات مورد استناد مخالفان توسل
۴۶۱ مطلب دوم: پاسخ به کتاب «الواسطة بین الحق و الخلق»، از ابن تیمیه
۴۸۰ خاتمه
۴۸۳ کتابنامه

دیباچه

الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین
مسلمانان همواره به زیارت مرقد رسول خدا ﷺ و توسل به آن
حضرت توجه داشته‌اند. اما در قرن هفتم هجری، «ابن تیمیه حرانی» که
پیرو مذهب حنبلی بود، با نگاشتن کتاب «التوسل و الوسيله» بر حرمت
بار سفر بستن برای زیارت و توسل فتوا داد. در پی این فتوا عالمان
هم عصرش، او را نقد کردند و پس از چندی نیز افکار و عقایدش به
فراموشی سپرده شد.

پس از گذشت چند قرن، «محمد بن عبدالوهاب نجدی» بار دیگر
اندیشه‌های وی را زنده کرد. او با پشتیبانی محمد بن سعود امیر درعیه توانست
اندیشه‌ها و فتاوی ابن تیمیه را در سرزمین حجاز ترویج کند. وی دیگر
مسلمانان را به سبب توسل و زیارت، مشرک دانست و همین امر باعث شد تا
بار دیگر اندیشمندان اسلامی به نقد و بررسی عقاید وهابیان بپردازند.
یکی از این اندیشمندان، دکتر «عیسی بن عبدالله بن مانع حمیری» است.
وی که مدتی مدیر کل اوقاف و شئون اسلامی کشور امارات بوده، و استاد

دانشکده «امام مالک» آن کشور است، تألیفات متعددی در رد وهابیت نگاشته، که یکی از این تألیفات، کتاب «التأمل فی حقیقة التوسل» است که مترجم ارجمند جناب آقای «سیدمرتضی حسینی فاضل» آن را به فارسی برگردان کرده است.

گروه کلام و معارف پژوهشکده حج و زیارت ضمن تشکر از مترجم گرانقدر، یادآوری چهار نکته را لازم می‌داند:

اول: در مواردی اندک، استدلال‌های ارائه شده در استناد به آیات قرآن کریم یا روایات، از قوت علمی چندانی برخوردار نبودند، همچنین برخی مطالب در چند مبحث تکرار شده بود. لذا موارد یاد شده حذف گردیدند.

دوم: هدف پژوهشکده حج و زیارت از انتشار چنین آثاری آگاهی یافتن خوانندگان گرامی از باورهای اهل سنت و به دنبال آن نشان دادن ناهمگونی باورهای انحرافی وهابیان با اندیشه‌های پیروان اهل سنت است، و به معنای تأیید همه محتوای کتاب نیست.

سوم: مطالب این کتاب به ویژه روایات نقل شده و نیز نکات تفسیری ذکر شده، مستند به منابعی است که دانشمندان وهابی نیز به اعتبار بیشتر این منابع اذعان دارند. لذا طرح این مطالب برای خوانندگان نه از باب اعتبار آن منابع نزد شیعه، بلکه از باب جدال احسن است که خداوند در قرآن کریم (نحل: ۱۲۵) به آن دستور داده است.

چهارم: ناهمگونی ساختاری پاورقی‌ها به جهت نوع آدرس‌دهی در متن مبدأ بوده که کار هماهنگ ساختن آنها با توجه به تنوع منابع را دشوار می‌نمود.

دیباجه ۱۳

امید است حقیقت جویان از مطالعه این اثر بهره‌مند گردند تا به هنگام رویارویی با شبهه‌هایی که امروزه بیش از هر زمان دیگری باورهای حق مسلمانان به‌ویژه شیعیان را تهدید می‌کند، اعتقادات خود را از دست ندهند و علاوه بر آن با بهره‌گیری از مطالب مورد تأیید اهل سنت، دیگران را نیز از غرق شدن در باورهای نادرست نجات بخشند.

انه ولی التوفیق

پژوهشکده حج و زیارت

گروه کلام و معارف

مقدمه

خدا را سپاس که ستایشگران خویش را از گمراهی نگاه داشت. گواهی می‌دهم که معبودی جز الله نیست؛ آن که مقصد و مقصود هر وسیله‌جویی برای رسیدن به حق است و گواهی می‌دهم حضرت محمد ﷺ بنده و فرستاده او و پیامبر دین ناب و علت رسیدن انسان به حقایق ایمان و مقامات توحیدی است. خداوند، وی را رحمتی برای جهانیان و بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده فرستاد و او را واسطه بزرگ فیض خود برای نعمت‌های دنیوی و اخروی قرار داد. درود و سلام بر سرور ما محمد ﷺ که واسطه پیدایش وجود و وسیله بزرگ رسیدن خیر به هر موجود است؛ کسی که در واسطه بودن، نزدیک‌ترین فرستاده الهی به خداست. هیچ‌کس طمع رسیدن به مرتبه او را به خود راه نمی‌دهد و نمی‌تواند اوصاف و الایش را درک کند؛ رسولی که جداکننده حق از باطل و شناساننده وسیله توسل و عبادت صحیح است. به فرموده قرآن کریم: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ^۱» و نیز «أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ

۱. ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از [مخالفت فرمان] خدا بپرهیزید و وسیله‌ای برای تقرب به او بجویید.

أَقْرَبٌ^۱ وسیله و واسطه حق و عبادت است. همچنین بر خاندان پاک او که مظهر رسالت‌اند، درود می‌فرستیم.

خداوند از اصحاب پاک و بزرگوار رسول خدا ﷺ راضی شود؛ همان بزرگان و فرزانه‌گانی که وسیله رسیدن به فضیلت، پیشوایان رسیدن به مراتب والا و شناساننده معانی قرآن‌اند؛ آنان که بیان کرده‌اند هر عبادتی، وسیله است، اما هر وسیله‌ای عبادت نیست.

خداوند از پیروان رسول خویش که مشعل‌های فروزان ملت آن حضرت را به پاداشتند و پرچم‌های محبت به وی را برافراشتند، راضی شود؛ آنان که به ناتوانی خود در شناخت ژرفای حقیقت رسول خدا اعتراف کردند و بدین وسیله به نیکنامی، سزاوار مقامات بالا و پاداش‌های پیاپی شدند.

انگیزه قلم‌فرسایی در این موضوع، سردرگمی برخی از مردم در فهم حقیقت توسل بود؛ زیرا برخی از آنان توسل را ممنوع و توسل‌جویان را بدعتگذار، و برخی از آنان، توسل را شرک یا گمراهی دانسته‌اند. به دلیل اهمیت مسئله، وظیفه خود دانستم که حقیقت این موضوع را تبیین کنم و از اسباب شک و تردید در این زمینه پرده بردارم. به این منظور از خداوند، طلب خیر کردم و او نیز در مدینه منوره، که بر آرمیده این دیار درود و صلوات باد، مرا به دیدن رؤیایی مفتخر ساخت. این خواب را به اجازه شروع نگارش در این موضوع تعبیر کردم. در این اثر، دقت، پژوهش و انصاف را سرلوحه کار کردم و به دور از تعصب، جانبداری و هوای نفس،

۱. کسانی را که آنان می‌خوانند، خودشان وسیله‌ای [برای تقرب] به پروردگارشان می‌جویند، وسیله‌ای هرچه نزدیک‌تر. (اسراء: ۵۷)

مقدمه ۱۷

و با بهره‌گیری از کتاب خدا، سنت نبوی و شیوه سلف صالح که پیشوایان هدایت و دانش و پارسایی‌اند، این کتاب را نگاشتم و آن را «التأمل فی حقیقة التوسل» نامیدم.

پس از چاپ نخست این کتاب، سیدی بزرگوار از فضیلتی عالی قدر و اهل علم از من پرسید: «اخیراً چه کتابی تألیف کرده‌ای؟» من همین کتاب را به او معرفی کردم و علت این پرسش را از وی جویا شدم. او پاسخ داد که در خواب، حضرت رسول ﷺ را دیده است که در بهشت، کتابی را پیش روی خود داشت و آن را مطالعه می‌کرد. این سید از جد بزرگوار خویش می‌پرسد: «چه کتابی پیش روی شماست؟» آن حضرت با شادمانی به او پاسخ می‌دهد: «این کتابی است که شیخ عیسی بن عبدالله بن مانع حمیری نگاشته است».

خدا را بر این رؤیای بشارت‌آمیز سپاس می‌گوییم و از او می‌خواهیم این تلاش را بپذیرد و آن را خالص در گاه خویش گرداند.

